

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

¹Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Розглянуто систему управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі сучасного вищого навчального закладу. Визначено та подано перелік процесів та операцій, який буде здійснюватись суб'єктами та об'єктами управління розвитком електронної бібліотеки освітнього закладу.

Ключові слова: система управління розвитком, електронна бібліотека, інформаційно-освітнє середовище, вищий навчальний заклад.

Вступ і постановка задачі

В управлінні сучасним інформаційно-освітнім середовищем вищого навчального закладу (ІОС ВНЗ) актуальним питанням є моделювання системи управління розвитком електронної бібліотеки (ЕБ), яке зумовлене складністю зазначеного явища та необхідністю подолання труднощів прогнозування й запобігання прийняття неефективних управлінських рішень.

Мета статті — теоретичне обґрунтування та презентація системи управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу (ЕБ в ІОС ВНЗ).

Теоретичною основою для обґрунтування системи управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ стали наукові дослідження О. Глузмана, О. Дахіна, М. Лазарева та ін., у яких розглянуто розроблення організаційних моделей. Проблему моделювання соціальних та педагогічних систем розглядали Б. Койшибаєв, О. Мещанінов, Л. Растригін, Р. Шеннон, В. Штофф та ін.; моделювання управлінських систем розглянуто у роботах Л. Даниленко, Ю. Конаржевського, В. Маслова, В. Олійника та ін.

Як зазначають А. Айламазян і Е. Стась, для дослідження та виявлення закономірностей у функціонуванні складних організаційно-педагогічних систем потрібно сформулювати теоретичну модель процесу розвитку, що здійснюється поетапно шляхом утворення концептуальної моделі [1].

На думку Є. Хрикова, для моделювання і створення управлінської системи необхідно визначити достатню кількість структурних елементів системи; розкрити функціональні властивості кожного елемента; знайти оптимальні способи взаємодії елементів [2].

Основний текст

Моделювання системи управління розвитком ЕБ в ІОС ВНЗ передбачає: визначення внутрішніх суперечностей системи управління розвитком ЕБ, їх розкриття; розробку критеріїв ефективного управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ; встановлення реального стану існування системи управління розвитком ЕБ ВНЗ; опис бажаного стану функціонування ЕБ; обґрунтування структури системи управління розвитком ЕБ.

У процесі розробки системи управління розвитком ЕБ в ІОС автори спиралися на такі концептуальні положення:

1. Управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ повинно мати системний характер й охоплювати всі основні складники управлінської діяльності.
2. Для побудови системи управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ необхідно визначити реальний стан і тенденції розвитку ЕБ.
3. Забезпечити динамічний розвиток ЕБ можна за умов здійснення систематичного аналізу управлінської діяльності, що передбачає розробку критеріїв, показників та оцінку ефективності управління розвитком ЕБ, засобом автоматизованої системи моніторингу.
4. Система управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ складає певну послідовність

управлінських процесів, зумовлену загальною логікою управлінської діяльності.

5. Ефективна система управління розвитком ЕБ передбачає високий рівень взаємодії керівної та керованої підсистеми.

6. Необхідною умовою ефективного розвитку ЕБ є високий рівень стратегічного та тактичного планування розвитку ЕБ.

7. Необхідною умовою ефективного розвитку ЕБ є високий рівень професіоналізму та мотивації персоналу, який буде залучений до розвитку ЕБ.

8. Ефективне управління розвитком ЕБ неможливе без застосування сучасних інформаційних технологій, які постійно змінюються та вдосконалюються.

Моделювання системи управління розвитком ЕБ передбачає опис ідеального стану системи, у якій ефективно функціонують усі підсистеми й утворюють єдине ціле, що дозволяє отримати оптимальні результати в процесі взаємодії всіх елементів системи.

Основою моделювання системи управління розвитком ЕБ є створення нормативно-правового, кадрового, матеріально-фінансового, соціально-прогностичного, організаційного забезпечення розвитку ЕБ в ІОС ВНЗ та системи ресурсів і послуг, які вона надає. Завдяки визначенню складників управлінського процесу виокремлено найдієвіші елементи розвитку ЕБ, що визначають сам процес та його результат. У ході моделювання здійснювалася систематизація управлінських процесів, які б дозволяли ефективно розв'язати проблему управління розвитком ЕБ в ІОС ВНЗ.

На нашу думку, послідовність процесів управління розвитком ЕБ має бути гнучкою та враховувати ступінь розвитку конкретного ІОС ВНЗ, тому окремі етапи системи можуть бути виключені.

Розглянемо перелік процесів та операцій, які будуть здійснюватись суб'єктами та об'єктами управління розвитком ЕБ (табл.).

Перелік процесів та операцій суб'єктів та об'єктів управління розвитком ЕБ в ІОС ВНЗ

Види процесів	Процеси	Операції	Виконавці
Управлінські процеси	Планування	Розроблення стратегічного плану розвитку ЕБ	Ректор, проректор, директор, науково-методичний відділ
	Організація управління розвитком ЕБ:	Розробка організаційної схеми, вибір відповідальних та їх повноважень, розподіл обов'язків і виробничих завдань	
		Укладання договорів із розробниками програмного забезпечення та користувачами	
		Виконання офіційних документів, впровадження стандартів у галузі освіти, ІТ та бібліотечної справи. Розроблення нормативно-правової та методичної документації. Документування процесів управління розвитком ЕБ. Вивчення і розповсюдження передового досвіду. Забезпечення правового захисту матеріалів ЕБ	
		Підбір персоналу ЕБ. Організація підготовки та підвищення кваліфікації працівників ЕБ для забезпечення її функціонування та розвитку. Створення системи мотивації працівників, що обслуговують ЕБ	
	– нормативно-правове забезпечення	Забезпечення комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням. Розроблення системи фінансового забезпечення функціонування ЕБ	
	– кадрове забезпечення	Вироблення форм контролю. Здійснення контролю над термінами, організацією та якістю виконання роботи із забезпечення функціонування та розвитку ЕБ	
– матеріально-фінансове забезпечення	Виявлення проблем та визначення шляху наближення поточного результату управління до мети управління розвитком ЕБ		
Контроль управління розвитком ЕБ			
Регулювання управлінням розвитку ЕБ			
Процеси з інформаційного забезпечення	Інформаційне наповнення	Складання власних інформаційних баз даних для розміщення на сайті ЕБ	Група попереднього відбору інформації
		Збір інформаційних ресурсів для розміщення на сайті ЕБ	
		Обробка інформаційних ресурсів	Група технологічного забезпечення ЕБ
		Редагування інформаційних ресурсів	
		Розміщення інформаційних ресурсів	
	Актуалізація інформації	Внесення змін до розміщених інформаційних ресурсів	
		Перевірка роботи посилань на інші ЕБ	
		Архівування інформаційних ресурсів	

Види процесів	Процеси	Операції	Виконавці		
Процеси з інформаційного забезпечення	Забезпечення виконання електронних послуг, ведення інтерактивних сервісів, зворотного зв'язку	Надання електронних послуг	Група інформаційно-бібліотечного забезпечення		
		Модерація форумів, гостей книг			
		Розсилка новин			
		Організація відповідей на питання «Довідкової служби» ЕБ (розподіл питань, збір відповідей, редагування, розміщення)			
		Ведення блога бібліотеки.			
Процеси з технічного забезпечення	Технічні роботи із забезпечення функціонування ЕБ	Придбання та встановлення програмного забезпечення, необхідного для забезпечення функціонування ЕБ	Група системного забезпечення		
		Розробка і реалізація елементів дизайну ЕБ			
		Відстеження цілісності інформаційних масивів та гіпертекстових зв'язків			
		Забезпечення взаємодії з іншими ЕБ			
		Моніторинг систем статистики ЕБ			
		Реєстрація ЕБ в основних пошукових системах мережі Інтернет			
		Розподіл повноважень доступу до інформаційних ресурсів ЕБ			
	Забезпечення інформаційного захисту фонду ЕБ	Архівування інформаційних ресурсів ЕБ			
		Резервне копіювання інформаційних ресурсів ЕБ			
		Моніторинг систем безпеки ЕБ			
		Оцінка ефективності роботи ЕБ		Вивчення активності використання ресурсів ЕБ (опитування тощо)	Група маркетингу
				Вивчення ступеня задоволеності користувачів (тестування, опитування та інше)	
				Розроблення форм для проведення опитувань користувачів, обробка результатів опитувань	
Ведення, збір, аналіз, вивчення, інтерпретація статистики сайту ЕБ					
Просування ЕБ	Реклама ЕБ, прописка в пошукових системах, банерний обмін тощо				
	Традиційні рекламні заходи в бібліотеці і за її межами (друковані, усні тощо)				

Зазначений перелік залежить від типу і функціональних можливостей бібліотеки ВНЗ і від обсягу функцій, які виконує ЕБ в ІОС ВНЗ. Тому поданий перелік процесів може уточнюватися, деталізуватися і доповнюватися, але він цілком достатній в якості основи для ефективного управління розвитком ЕБ.

Запропоновані робочі групи співробітників ЕБ повинні мати чіткі посадові обов'язки, закріплені в посадових інструкціях, види виконуваних робіт, ступінь відповідальності, мають бути наділені повноваженнями щодо прийняття рішень у межах своєї компетенції та межами взаємозв'язку з іншими структурними елементами ЕБ.

Адміністрація здійснює всі види управлінських процесів, плануючи і контролюючи раціональне використання ресурсів — нормативно-правових, кадрових, матеріально-фінансових, інформаційних на всіх етапах розвитку ЕБ. Ректор університету виконує стратегічну функцію, яка полягає в постановці загальних цілей і завдань щодо розвитку ІОС ВНЗ, складовою частиною якого є ЕБ. Директор бібліотеки здійснює експертно-інноваційну функцію, яка тісно пов'язана зі стратегічною. У процесі реалізації цієї функції директор ініціює, спрямовує розробку та впровадження нових видів продукції та послуг, створює умови для необхідних організаційних перетворень, консультує підлеглих. Разом з тим, директор бібліотеки виконує такі функції: адміністративну, яка поєднує низку підфункцій: контрольну (оцінка результатів діяльності, проведення необхідного коригування); організаційну (розподіл відповідальності, повноважень, завдань, ресурсів, інструктування та інше); координаційну; кадрову (підбір, орієнтація, навчання, розвиток персоналу, що забезпечує функціонування та розвиток ЕБ); стимулювальну (переконання і натхнення виконавців, заохочення за успішно виконану роботу, покарання); комунікаційну, яка передбачає проведення нарад, поширення інформації, проведення переговорів; соціальну, виконуючи яку, директор створює в колективі сприятливий морально-психологічний клімат, атмосферу комфорту, підтримує наявні і формує нові традиції і норми поведінки, забезпечує необхідну допомогу та підтримку співробітникам. Директор бібліотеки керує науково-методичним відділом ЕБ, що складається з керівників підрозділів і головних фахівців бібліотеки. Науково-методичний відділ уповноважений ухвалювати відповідальні рішення з усіх питань функціонування ЕБ, здійснює таку діяльність: науково-методичну, яка передбачає регулярний аналіз та оцінку ефективності роботи ЕБ; розробляє методичну документацію та ухвалює рішення щодо внесення необхідних змін у процеси, пов'язані з функціонуванням та розви-

твом ЕБ; розглядає та затверджує дизайн ЕБ, інформаційну структуру, визначає видовий склад контенту та наповнення фонду ЕБ згідно з навчальним та науково-дослідним напрямками ВНЗ; визначає порядок оновлення контенту ЕБ; затверджує відбір нових інформаційних ресурсів для ЕБ і передає його в підрозділ технологічної обробки документів; погоджує та вирішує питання використання документів в локальному та віддаленому доступі з їх правовласниками; ухвалює рішення про вилучення застарілих інформаційних ресурсів ЕБ; про порядок доступу різних категорій користувачів до розділів ЕБ або окремих її ресурсів та послуг; встановлює вартість і порядок розрахунків платних послуг, які надаються ЕБ локальним та віддаленим користувачам; керує роботою групи маркетингу ЕБ. Співробітники *групи маркетингу* здійснюють забезпечення розвитку та оцінювання ефективності роботи ЕБ. Маркетингові процеси охоплюють діяльність всіх робочих груп.

Розглянемо докладніше функції робочих груп.

Процеси інформаційного супроводу ЕБ включають інформаційне наповнення, актуалізацію інформації, надання електронних послуг. Ці процеси знаходяться в межах професійних компетенцій бібліотечних фахівців. Але виникають проблеми відсутності знань та навичок персоналу в застосуванні традиційних технологій в умовах електронного середовища. В першу чергу, це стосується створення власних інформаційних баз даних, критеріїв відбору інформаційних ресурсів, комунікації з користувачами та інше. Саме тому забезпечення процесів з інформаційного забезпечення необхідно організувати ретельно, інформаційні ресурси ЕБ мають проходити редакційну обробку. На першому етапі початкові процеси готують співробітники *групи попереднього відбору інформації* для розміщення на сайті ЕБ. Відібрані інформаційні ресурси обробляються *групою технологічного забезпечення* та передаються на затвердження до науково-методичного відділу, повертаються у затвердженому вигляді і розміщуються на сайті ЕБ. Надання інформаційно-бібліотечних послуг, ведення інтерактивних сервісів та організацію зворотного зв'язку здійснює *група співробітників з інформаційно-бібліотечного забезпечення*. Персонал *групи системного забезпечення* відповідає за всі технічні питання роботи ЕБ. Забезпечення технічної підтримки ЕБ вимагає наявності спеціальних технічних знань в галузі ІТ, до виконання цих процесів доцільно залучити фахівців відповідного профілю та кваліфікації. Рівень кваліфікації таких спеціалістів дозволить зробити правильний вибір технології з управління контентом ЕБ (інформаційна та технічна підтримка).

Чіткий розподіл функцій між суб'єктами та об'єктами системи дозволяє систематизувати та впорядкувати управлінські процеси та механізми розвитку ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ. Систематизація управлінських процесів передбачає план дій, який має бути обговорений з усіма учасниками й реалізований у певний управлінський цикл, а також визначення термінів і відповідальних. Після закінчення термінів виконання аналізуються звіти виконавців та ступінь виконання запланованих дій.

Система управління розвитком ЕБ передбачає сукупність процесів управління, які пов'язані з інноваційними перетвореннями та організацією управлінської діяльності, унаслідок якої відбувається гармонічна й злагоджена взаємодія всіх ланок і рівнів управління.

Презентована система управління розвитком ЕБ в ІОС ВНЗ пройшла апробацію і впроваджена в технологічний процес функціонування та розвитку наукової бібліотеки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», довідка про впровадження № 1/3746 від 25.09.13 р.

Висновки

Запровадження розробленої системи розвитку електронної бібліотеки вищого навчального закладу забезпечує повноцінне використання нормативно-правового, матеріально-фінансового, кадрового потенціалу і отриманого досвіду організації електронної бібліотеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Айламазян А. К. Модели и методы управления проектами на рынке образовательных услуг / А. К. Айламазян, В. А. Стась. — М. : МОДЭК, 2003 — 347 с.
2. Хриков С. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / С. М. Хриков. — К. : Знання, 2006. — 365 с.
3. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Калініна Людмила Миколаївна ; Держ. вищий навч. закл. «Ун-т менеджменту освіти». — К., 2009. — 471 с.
4. Хачванкян В. В. Менеджмент предприятия : учеб. пос. / В. В. Хачванкян. — Киев : Знання, 2005. — 422 с.

Рекомендована кафедрою інтеграції навчання з виробництвом ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 27.09.2013

Ульченко Юлія Вікторівна — аспірантка кафедри державної служби, адміністрування та управління, e-mail: y.kormilets@gmail.com.

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Луганськ

Yu. V. Ulchenko¹

System of development management of electronic library in educational environment of university

¹State institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

The system of development management of electronic library in information educational environment of modern University is presented in the article. The list of processes and operations that will be accomplished by subjects and objects of development management of electronic library is determined and presented.

Keywords: system of development management, electronic library, information educational environment, University.

Ulchenko Yulia V. — Post-Graduate Student of the Chair of Government Service, Administration and Management, e-mail: y.kormilets@gmail.com.

Ю. В. Ульченко¹

Обоснование системы управления развитием электронной библиотеки в образовательной среде высшего учебного заведения

¹Государственное учреждение «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

Представлена система управления развитием электронной библиотеки в информационно-образовательной среде современного высшего учебного заведения. Определен и представлен перечень процессов и операций, который будет осуществляться субъектами и объектами управления развитием электронной библиотеки образовательного учреждения.

Ключевые слова: система управления развитием, электронная библиотека, информационно-образовательная среда, высшее учебное заведение.

Ульченко Юлія Вікторівна — аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління, e-mail: y.kormilets@gmail.com